Elisei Aurimontani: Ad Dantiscanos bellum et arma circumspicientes Epistol.

Anno 1638.

ELISEI AVRI-MONTANI

AD

DANTISCANOS BELLVM ET ARMA circumſpicientes

EPISTOLA

IN QVA

Vatem eis popularem exhibet.

Anno Dn. M. DC. XXXVIII.

C. R. BIBLIOTHECA
VNIV. IAGELL.
CRACOVIENSIS

AMPLISSIMO SENATVI CIVITATIQ; GEDANENSI,

Eliseus Aurimontanus S.

DVm florentem fælicitatem Vestram, quâ paucissimis retrò sæculis, sub mitiore regimine, vicinarum omnium ciuitatum Maiestatem, nouis opibus extinxistis, intueor: atq; pro comperto habeo, INDISCRETAM FÆLICIVM PEDISSEQVAM SVPERBIAM ESSE, vixq; cuiquam contigisse, abundare fortunâ, & indigere arrogantiâ: in hoc rerum & animorum vestrorum æstu, quo potentiæ Regum, ipsiq; Elemento Maris limites definire, nonnullorum opinione videmini; non potui, quin pro amore patriæ, impendentia Vobis fata (quæ armis ligonibusq; maturatis) paululùm saltem morer, si deprecari non possum. Eâ causâ à periculosis consilijs, non meis vos verbis dimouere, sed viri magni, Ciuis quondam Vestri dehortari vaticinijs volui, vt memores vestri muneris, partam nuper Gustauiano bello constantiæ laudem, deserti officij infamiâ non deleatis. Legite ergo quæ IOANNES DANTISCANVS Culmensis olim & Varmiensis Episcopus, personam Ionæ Prophetæ (ne Poëtam cogitetis) mutuatus, VRBI vestræ fata prænunciet.

VRbs noua diues opum Dantiscum, siue Gedanum,
Accipe diuinâ quæ Tibi mente loquor.
Est bene tempus adhuc, si non peccata relinques,
Hoc, quibus exundas tempore, fracta rues.
Creuisti citò: sic etiam superis malè grata
Decresces: instant iam Tua fata Tibi.
Impietas, fastus, luxus, tria monstra ruinam
Iam Tibi, ni fuerint prorsus abacta, parant.
His tribus es iam facta tumens, effrænis & exlex,
Hinc quodcunq; libet iure licere putas.
Parsq; Tui potior tribus his est plena Senatus,
Humor hic in plebem deuius vnde fluit.
Interiisse priùs propter tria funditus ista
Cum populis vrbes, oppida, Regna liquet.
Hæc nequit omnipotens tria ferre diutiùs in Te,
Quæ nisi depuleris, Te grauis ira manet.
Jamq; tibi gliscens excidia sæua minatur,
Ni properé facias, quæ mea dicta monent.
Imprimis redeas, redeas ad Relligionis auitæ
Quam Te scis temerè deseruisse viam
Non veterum fuge, non temnas pia dogmata Patrum:
Et noua, namq; nouum despice, virus habent.
'Mentis & inflatæ sinuosum pone tumorem
Ex partis opibus qui Tibi magnus inest.
'Maior honestatis quam formæ cura sit in Te,
Vt iunctus niteat cum probitate decor.

Vir-

Virgo tegat patulo turgentes pectore mammas,
Quæ, quasi prostitui debeat, ire solet.
Non sit nupta procax, alienis compta capillis,
Fascia ne superet, neué Tyara modum.
Serica cum gemmis & torquibus exue: vestis
Est satis huic statui lanea digna Tuo.
Illa Tuos decuit Maiores, Te malus illam
Quis pudor hoc itidem tempore ferre vetat?
Sisq́ue potestati iurata mente fidelis,
Sub cuius placido tegmine tuta viges.
Copia Te rerum non efferat haud maris ulla
Prosperitas: verti nam solet illa breui.
Pæniteas læsisse DEVM, *commissa fatere;*
Et veniam, vitâ sub meliore petas.
Linque voluptates, sectas erroris, & omne
In quo Te Domino noueris esse ream.
Et quod adulterijs, stupris, cænisq́ue per hortos
Peccasti, supplex corde gemente dole.
Ingluuiem vincant ieiunia, templaq́ue luces
Quodq́ue Isai fuerat sit Metanæa Tibi.
Pauperibus largire libens, fratriq́ue remittas
Noxam: quod partum fraude, repende, tenes.
Te nihil hinc sequitur, nisi quod præstabis egenis,
Hoc siquidem vita fine carente beat.
Sic eris è multis, quæ restant, libera pænis
Mitior & fuerit vindicis ira DEI.

Te plagæ tandem moueant iam ter Tibi missæ,
Exitium grauius ne Tibi quarta ferat.
Ante dedit pestes aër Tibi, nuper & ignes,
Quid dederint vndæ, non meminisse nequis.
Hæc sed adhuc tria contemnens Elementa superbis,
Te saltem reliquum cogat habere metum.
Si cum Terrigenis (erit actum) Terra moueri
Cœperit, in prædam facta iacebis humi.
Vltrices AQVILÆ *commercia publica tollent,*
Comprimet ANNONÆ VISTVLA *clausus iter*
Infantem Draco depascens Tua mœnia cinget,
Alite prognatus, cuius es ipsa, Iouis.
Cumq; lupis aderunt Vrsi, cum Tygride Pardi,
Cum catulis & item torua leæna suis
Vallaris liceat, iungas quoq; Pelion Ossæ,
Non secura tamen, ni DEVS *adsit, eris.*
EXTERNIS *tunc præsidijs frustrata manebis,*
Diuitijsq; Tuis despoliata gemes.
Tunc Te destituent vires, ornatus, & omnes
Delitiæ, quibus es, turpiter vsa satis.
Quidquid in hortorum latebris, festisq; diebus
Plebs spatians geßit, tunc miseranda lues.
Impietas, fastus, luxus, tria monstra ruinam
Tunc simul in barathrum, quod meruêre, cadent.
Admonui quondam Niniuitas: profuit, & Te
Vt possum moneo, si capis, adde fidem.

Longa-

Longanimis solet esse D E V S, *resipiscat vt inde*
Peccator tolerans crimina multa diu.
Quæ cum non cessant, castigat & acrius affert
Cum magno, pœnas, fœnore supplicij.

Hæc sunt verba, non cæco impetu, sed excelso iudicio, ne dicam, diuini numinis instinctu annis ab hinc centum, à vaticinante ciue Tuo ad Te scripta, & ea non hominis inglorij aut imperiti, ad resq; agendas vel diiudicandas minus idonei: sed magni illius Senatoris Regni, cui parem Gedanum non tulit; qui ab ineunte adolescentia in Principum nutritus aulis, capacem animum rerum varietate & vsu imbuerat; qui trium Poloniæ Regum Alexandri, Ioannis Alberti, & Sigismundi, Secretarium non otiosum, eximiæ commendationis encomio egerat; qui Palestinâ, Iudæâ, Syriâ, Arabiâ, Cretâ, Dulichio, Corcyrâ, Rhodo, Græciâq; lustratâ; Hierosolymitanos, aliarumq; plurium superbissimarum Vrbium, atq; Rerumpublicarum cineres, suis pedibus & oculis vsurparat: illius qui ad Clementem VII. Papam, Maximilianum I. & Carolum V. Cæsares, Ferdinandum Bohemiæ Regem, omnesq; penè Christiani Orbis Monarchas, totos duodecim Annos, Orator Regius, Germaniam, Italiam, Galliam, Hispaniam, Britanniam, Belgium, Daniam non legationibus magis, quàm laudibus peragrarat: illius, qui, cùm Veneta Respublica victricibus Imperatoris armis premeretur, ter ad eorum castra missus Legatus, certâ conditione pacem Venetis dedit: illius, quem Carolus V. Imperator, cùm Imperij diadema positurus, omnium Regum ac Principum Legatos dimisisset, vnum ex omnibus elegit, qui se è Belgio in Hispaniam vsq; comitaretur: Huius, inquam, talis tantiq; viri hæc verba sunt & vaticinatio; quibus ego nihil addo vnum oro. Pone

magnis cogitationibus modum ô Gedanum meum, & te non Vrbem Dominam, sed alienæ obnoxiam potestati considera. Scio, & memini, me ante annos propemodum quadraginta, aut amplius, in iuuentute, communissimâ Ciuitatis famâ (quam & apud extraneas deinde gentes vulgatam notaui) edoctum fuisse; Dantiscum Ciuitatem liberam, nequaquam Polonorum Dominium, sed Patrocinium duntaxat subijsse: tantoq; id facilius credebam, quantò plures, donatas libertate consimiles Ciuitates, in Imperio Romano numerabam; atq; adeò, innatâ mortalibus ambitione, sese vltra conditionem suam efferentibus, pro Patriæ libertate, non rarò cum riualibus depugnabam. Verùm vbi crescente ætate paulò accuratiùs excutere cæpi annalium fidem; etiam quàm optarim citiùs, clariusque deprehendi; Nos, cum ob causas aliquas (iustæne illæ fuerint, adhuc quidam quærere audent) à Teutonici Ordinis obedientia diuertissemus, extremaq; meritò, nisi auxilij potentiâ tecti, metueremus, SVBDITORVM nomen; multis legationibus, magnis precibus, & (si Historiæ credimus) etiam lachrymis, à Poloniæ diu tergiuersante Rege emisse. Frustra ergo tam citò horum obliuisceris, quæ æternis literarum signata monumentis negare non audes. Sed neque tuæ magnitudini viribusq; aut opibus; neq; propugnaculis mænibusq; & aquis multum fide. Prudentiam ex tot regnorum & vrbium tibi non inferiorum euentu desume, quarum in vix adulto flore luxuriosa imperia ceciderunt, vt in ipsis iam suis sedibus quærantur. Non in remotas aut alio calentes sole terras te ducam: non centum portarum famâ illustres Thebas; non tot fortissimorum Ducum victricem Numantiam; non Carthaginem, Tarentum, Hierosolymas, Saguntum, Metapontium, suis insepulta pulueribus nomina, calamo eruam, aut aliarum hu-

iusce-

iuſcemodi euerſarum Vrbium ingentia rudera oſtendam tibi. Vicinam aſpice Pomeraniam, & in ea potentiſsimam quondam Metropolim quære IVLINVM, præclarum (teſte Crantzio) Vandalorum Emporium circa annum Chriſti nongenteſimum tantis opibus mercatorumq́ negotijs frequens quale vix tota habuit Europa, ſola Conſtantinopoli exceptâ; quære, inquam, nunc tantam Ciuitatem, & ne locum quidem eius facile inueneris. Laborat Hiſtoriarum fides vt Iulinum fuiſſe credamus. Et ne antiquioribus vrbium caſibus, meam Epiſtolam, & tuam memoriam onerem; quot noſtro hoc ſæculo in vno Belgio & Germania præſtantiſsimas ciuitates, nobiliſsimas arces, muniſsima propugnacula, quà ingenium & aſtus, quà obſidio & fames, quà ferrum & flamma decepit, domuit, expugnauit, deleuit! Subeat in mentem Breda, militaris diſciplinæ Gymnaſium, quò Iuuentus præcipua Gallica, Anglica, Germanica, ad condiſcendas belli artes conueniebat, ad quam magnum illud belli decus Mauritius, quoties de munitionum accuratis abſolutiſq́ operibus ſermo incidiſſet, militiæ peritos remittere tanquam ad exemplar conſuerat; & tamen illa, intra ſeptuaginta proximos annos, ſexies deditionem facere compulſa eſt? quid Schenkianum memorem propugnaculum? quid Tellinæ vallis Curiam? quid clauem Franconiæ Regiam aulam? quid Auſtriæ Ratisbonam? quid Philipsburgum, Bacheracum, Manheimium? quid VVurtzburgum, Francofurtum, Forchemium? quid Heidelbergam, Auguſtam, Hildeſium? quid VVolferbytum, Hannouiam, Benfeldam, Hemeliam, Boſcoducum, Mantuam, Grollam, Veſaliam? Crempam & Hermeſteinium? & quid opus eſt, aut quis enumeret omnia, arces, vrbes, & oppida, quaſſatas, fractas, & domita, humanæ viciſsitudinis & inconſtantis fortunæ documenta? Ne itaq́ mænibus tuis & val-

lis

lis superbias. Ne dixeris: Ciuitas Dantiscum est, & mansura Ciuitas est. Magdeburgum memoriâ repete (si parum adhuc tibi recensuisse videor) quantarum erat Vrbs illa virium! quàm vastis circundata vallis! quam firmis coronata muris! quàm altis obducta fossis! quàm multis cincta propugnaculis! quantisq; animis virisq; instructa, tot olim Imperatorum Ducumq; belli despectrix! & quam paucæ interfluxerunt horæ, inter vrbem hanc magnam, & nullam! an Magdeburgo munitiorem Ciuitatem tuam existimas? Si opportuna liberi maris vicinitas, maiores animos sumere iubet; ad modestiam Ostenda te & Rupella vocant: ita hæc illaqueatum innodatumq; vinculis mare vidit, vt potentissimi Regis, spe & ventis inflata classis, ijs rumpendis fuerit impar, adeoq; etiamnùm mare clausum libellis editis Angli fateantur. Si commoditate portus tui, Nobilitatem Polonam non posse carere existimas; vide ne erres. forte viam monstrabit necessitas, & alibi vbi minime speras portum aperiet. Antuerpia te terreat. Ostendit circa illam elatis Hispanis Battauorum industria, portuum celebritatem, non tàm in situ locorum, quàm voluntate dominantium positam esse. Plurima nimirum temporum occasio immutat, multaq; non raro etiam Regno vtilia, tollunt Reges, ne nimium fastui alterius concessisse videantur. Paria timenda habes, & nescio quibus ostentis, seq; inuertentibus signis, inuertendam tuam quoq; fortunam nonnulli augurentur. Si externarum auxilijs gentium intumescis, & dependere à fide illorum tua salus incipit, iam perijsti. Pauci Principes nostris seculis alicui Reipublicæ aut laboranti Ciuitati, nisi in rem suam subueniunt, & quam fida hæc auxilia sint te Palæologi in Orientis Imperij amissione, Maximilianus in Burgundiæ recuperatione, Galli in Neapolitani Regni occupatione do-

cebunt.

cebunt. Ne itaq; aliena Regum ac Rerumpublicarum arma aduoces: cadere tuis potes. Staret adhuc forſitan hodie in ſolo noſtro, Teutonicus Ordo, niſi eundem amica auxilia, ex Germania ingenti pecunia adducta, ſuâmet ſede exturbaſſent; expilatoq; prius ſtipendijs ærario, Marieburgenſem arcem, pro qua contra Poloniæ Reges defendenda, vocata erant, Poloniæ Regibus vendidiſſent. Sed & Teipſum in exemplum cape, & qua ratione, dum à VVoldemaro Brandeburgenſi Marchione, milite cingereris, Regno aliquando ſubducta fueris, velis meminiſſe. Vocarat, allectus vicinitatis compendio, Crucigeros in ſubſidium Boguſsius Capitaneus tuus: at illi, recedente ab arce & vrbe Marchione, eam pro Rege defenſam, pro ſe retinuerunt, ſuoq; dominatui in mercedem laboris adiecerunt. Ita vnde ſperari ſalus, inde timeri hoſtilia debent. Si deniq; in ſaltacitum tuum ſpem locas; attende, ne poſt Gallicos Entagrios, poſt Papienſes Curtios, poſt Florentinos Papos, poſt Batauicos Claudios, poſt Neapolitanos Campobachios citò ſaltet; præſertim ſi argenteos obſides extra inuenerit. Verum me, tantummodò Vatem exhibere volentem Patriæ amor longius prouenit. Finio. Voſq; ampliſsimos Conſules Ciueſq; populares meos, etiam atque etiam obteſtor, vt reuocatâ beneficiorum memoriâ, quibus Regum magnificâ magis quàm prouidâ liberalitate ornati eſtis, officijq; veſtris & gloriæ memores, à vobis ipſis non diſcedatis. Non impello vos, vt conuellatis Priuilegia, & immunitates veſtras perturbetis, ſed ne nimium literarum apicibus inhæreatis, atque num eorum, quorum eſt condere, interpretari ſit, an veſtrum, diligenter penſitetis. Nolite in aliquorum Optimatum beneuolentia ferociùs confidere. fauor is intra pacis conſilia ſe continet; vbi arma induet neceſsi-

tas

tas (si tamen sine armis confici non posſitis) suis, illos, non vestris, vsibus studuisse aduertetis. Neq; vnius alicuius Reipublicæ, aut Ciuitatis audacia vos accendat, cuius fortè temeritatem fortuna adiuuit; cum tot millibus infortunatiſsimis exemplis terreamini Vrbium ac populorum, qui defectionis præmium, interitum retulerunt. Cauete ergo, ne immoderata fiduciæ præsumptione & inconsultis ardoribus in res serò pœnitendas properetis, neuè magis peruicaciam cum pernicie, quam obsequium cum securitate eligatis. V.

